УДК 338.432:655.3:633.85(477) DOI: 10.36710/ioc-2018-26-13

РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ ВИРОБНИЦТВА СОНЯШНИКУ

І.В. Чехова

Інститут олійних культур Національної академії аграрних наук України

Стаття присвячена аналізу основних виробничих і економічних показників виробництва соняшнику. Виявлено тенденції і зміни виробництва соняшнику в Запорізькому регіоні в умовах розвитку вітчизняного аграрного ринку. Виявлена частка виробництва соняшнику в Запорізькій області в загальному обсязі виробництва соняшнику в Україні. Аналіз економічної ефективності виробництва соняшнику за період 2015-2017 рр. показав зростання собівартості по Україні з 3,6 до 4,1 тис. грн./т, або на 14%, в Запорізькій області – з 4,1 до 4,8 тис. грн./т, або на 16,4%. Встановлено, що рентабельність соняшнику перевищує середній показник галузі рослинництва, однак спостерігається його зниження: на 40% по Україні та на 34% - по Запорізькій області.

Ключові слова: аграрний ринок, олійна культура, соняшник, валовий збір, рентабельність, собівартість.

Вступ. В структурі виробництва олійних культур в Україні 95% припадає на соняшник. Ринок соняшнику в системі аграрних ринків України є провідним серед інших олійних ринків з огляду на становлення позиції держави як світового лідера з експорту соняшникової олії та зміну курсу вивозу товарного насіння на експорт продукції переробки - олії нерафінованої. Соняшник вирощується на площі понад 6 млн га з показником урожайності 22-25 ц/га. Рівень переробки соняшнику на олію досяг показника 6,3 млн. т. Важливим є факт посилення «тінізації» ринку олійних культур і в першу чергу, ринку соняшнику, за рахунок скорочення бази оподаткування через вимоги товаровиробників продукції збувати соняшник за готівковою формою розрахунку.

Мета – здійснити аналіз і співставити виробничі і економічні показники а соняшнику в Україні та в Запорізькій області.

Матеріали і методи досліджень. Аналіз вітчизняного ринку соняшнику представлено в наукових публікаціях Тартаковського (2014), Пузіка (2014), Платонової (2015), Гноєвця (2014), Славкової (2018), Чехової (2018). Приймаючи до уваги вагомість наукових результатів, необхідно зазначити, що недостатньо дослідженими є питання регіонального аспекту виробництва соняшнику. В ході досліджень використовувалися наступні методи: системного узагальнення, абстрактно-логічний, аналізу і синтезу, спостереження, порівняння, графічний.

Результати досліджень та їхнє обговорення. Аналіз структури виробництва соняшнику в регіональному аспекті показав, що у 2017 р. половина зібраного урожаю забезпечено сільськогосподарськими підприємствами Дніпропетровської (10%), Запорізької (9%), Харківської (8%), Кіровоградської (9%), Миколаївської (9%) областей. Порівняння структури виробництва соняшнику з аналогічними даними 2008 р. демонструє зменшення частки областей-лідерів виробництва соняшнику на користь частки інших областей з 44 до 55,5% (Рис. 1).

© І.В. Чехова

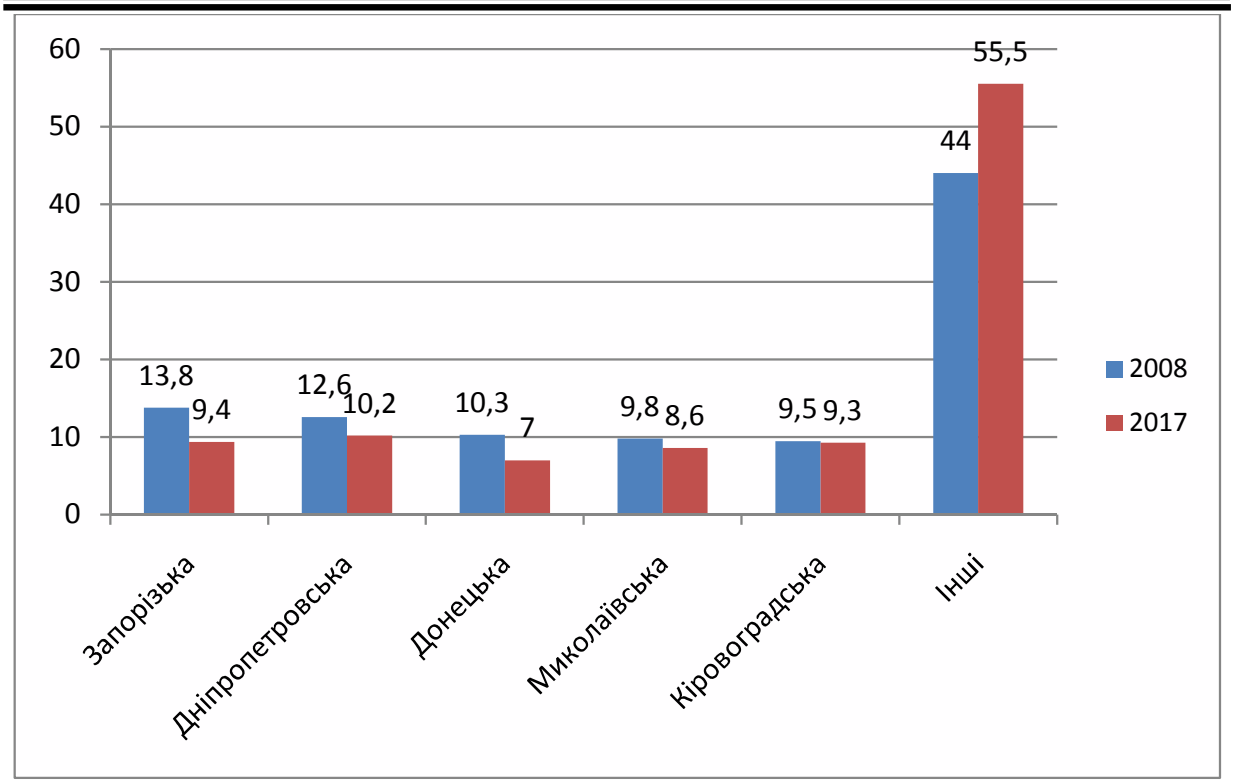

Рис. 1 **Структура виробництва соняшнику в розрізі областей України,** (2008 р. та 2017 р.)*

*Розраховано автором за даними Державної служби статистики України

Лідерами за обсягами вирощування соняшнику є Дніпропетровська, Кіровоградська, Запорізька, Миколаївська області. Наявність сприятливих ґрунтово-кліматичних умов для вирощування соняшнику, значний економічний потенціал створюють необхідні умови для організації ефективного виробництва цієї культури. Вирішальним у розвитку і розміщенні підприємств олійно-жирового комплексу є сировинний фактор, що пов'язано з високою матеріалоємністю одиниці кінцевої продукції. За аналізований період часу виробництво соняшнику набуло територіального поширення по всій Україні і на теперішній час можна чітко стверджувати про відсутність зональної концентрації виробництва соняшнику.

Аналіз тенденцій розвитку ринку соняшнику за 2013-2017 рр. показав високі темпи зростання його виробництва в Україні з 11 до 13,2 млн т., або на 20% та скорочення по Запорізькій області – з 921 до 695 тис т., або на 25%. Частка регіону в загальній структурі виробництва соняшнику за аналізований період впала на 3 п.п. з 8,3% у 2013 р. до 5,3 % у 2017 р. Площа посіву під соняшником в Україні за визначений період зросли з 5 до 5,7 млн га, або на 13%, в Запорізькій області майже не змінилася – з 552 до 560 тис га. Частка регіону в загальній структурі площі посіву соняшнику за аналізований період скоротилася на 1,1 п.п. з 10,8 % у 2013 р. до 9,7 % у 2017 р. Урожайність соняшнику в Україні зросла за період з 21,7 до 23 ц/га, або на 1,2 ц/га. В Запорізькій області урожайність соняшнику нижча за середній показник по країні, а збільшення за п'ять років становило 0,6 ц/га з 16,7 ц/га у 2013 р. до 17,3 ц/га 2017 р. (Табл. 1).

Таким чином, на тлі позитивної динаміки зростання середніх виробничих показників соняшнику по Україні, в Запорізькій області спостерігається щорічне коливання площ посіву, скорочення валових зборів і незначне зростання показника продуктивності. Частка регіону в загальній структурі виробництва

© І.В. Чехова

соняшнику зменшується, не дивлячись на концентрацію переробних потужностей і розгалуженої мережі збуту для виробників товарного соняшнику логістики.

Таблиця 1

Динаміка виробничих показників соняшнику в Україні та частка Запорізької області в загальній структурі виробництва (2013-2017 рр.)*

Показники	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**Зміни, %**
Валовий збір, тис. т						
Україна	11050,0	10133,8	11181,1	14927,0	13190,5	119,4
Запорізька обл.	921,3	769,7	961,5	973,2	695,4	75,4
Частка Запорізької області, %	8,3	7,6	8,6	6,5	5,3	-3 п.п.
Площа збирання, тис. га						
Україна	5090	5212,2	5166,2	6253	5756,8	113,1
Запорізька обл.	552,6	578,1	514,3	583,2	560,7	101,5
Частка Запорізької області, %	10,8	11,1	9,9	9,3	9,7	-1,1 п.п.
Урожайність, ц/га						
Україна	21,7	19,4	21,6	23,9	22,9	+1,2
Запорізька обл.	16,7	13,3	17,9	16,7	17,3	0,6

*Розраховано автором за даними Державної служби статистики України

Розглядаючи виробництво соняшнику за категоріями господарств відзначимо, що сільськогосподарські підприємства займають основну частку – близько 80%, а господарства населення – на рівні 20%. Зацікавленість господарств населення у даній культурі свідчить про те, що соняшник добре адаптований для вирощування, для його вирощування у господарів є необхідна техніка, ця культура є рентабельною і прибутковою.

Аналіз основних показників економічної ефективності виробництва соняшнику за період 2015-2017 рр. показав зростання собівартості по Україні з 3,6 до 4,1 тис. грн./т, або на 14%, в Запорізькій області – з 4,1 до 4,8 тис. грн./т, або на 16,4% (Табл. 2).

Таблиця 2

Економічна ефективність виробництва соняшнику в Україні і в Запорізькій області (2015-2017 рр.)*

Показники	**2015**	**2016**	**2017**	**Зміни, % (+,-)**
Рентабельність,%				
Україна	80,5	61,9	41,3	-39,2
Запорізька обл.	82,1	75,5	48,5	-33,6
Собівартість, грн/т				
Україна	3614	4512	4110	113,7
Запорізька обл.	4119	4701	4796	116,4
Середня ціна реалізації, грн./т				
Україна	8450	9950	9488,9	112,3
Запорізька обл.	8630	9990	10050,0	116,5

*розраховано автором за даними Державної служби статистики України

© І.В. Чехова

Рентабельність соняшнику перевищує середній показник галузі рослинництва, однак спостерігається його зниження: на 40% по Україні та на 34% - по Запорізькій області. Зазначимо, що зростання середньої ціни реалізації відбувається внаслідок збільшення собівартості виробництва, покриваючи при цьому тільки приріст витрат.

Висновки. Виробництво соняшнику набуло територіального поширення по всій Україні і на теперішній час можна чітко стверджувати про відсутність зональної концентрації виробництва соняшнику. Фактором, що стримує реалізацію наявного потенціалу та підвищення економічної ефективності є екстенсивний характер розвитку виробництва соняшнику. Розширення площ під цією культурою в Запорізькій області не спостерігається, а зростання продуктивності відбувається нижчими темпами, ніж в середньому по Україні.

References

1. Tartakovsky O (2014) Oil crop №1. Agrarian week.

2. Puzik VK, Petrov VM, Babarik YaV (2014) The guide of Ukrainian grain growers..

3. Platonova A Ukrainian market of sunflower seed – threats and prospect. http:www.apk-inform.com/en/exclusive/topis/1014389#.Vlbtck12M18.

4. Gnoyevets S (2014) The results of the season for the Ukrainian sunflower river and processing products. The motto is unchanging - higher, farther, more! APK-inform.

5. Slavkova OP (2018) Trends in the market of oilseeds in Ukraine. Market infrastructure.

6. Chekhova IV (2018) Estimation of the efficiency of sunflower production in Ukraine. International scientific publication "Collection of scientific works" Economic space ".

REGIONAL ASPECTS OF SUNFLOWER MANUFACTURING

I.V. Chekhova

Institute of Oilseed Crops of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine

The article is devoted to the analysis of the main production and economic indicators of sunflower production. The trends and changes in the production indicators of sunflower in the Zaporozhye region in the conditions of development of the domestic agricultural market are revealed. The share of sunflower production in the Zaporozhye region in the total production of this crop in Ukraine is shown.

The purpose of the article is to analyze and compare the production and economic indicators of sunflower production in Ukraine and in the Zaporizhzhya region.

Research methods - system generalization, abstract-logical, analysis and synthesis, observation, comparison, graphic.

Research results. Sunflower production is important for the strategic development of the economy of Ukraine as a whole, and its regions

© І.В. Чехова

in particular. This is confirmed by the high level of profitability in Ukraine at the level of 40-80%, in the Zaporizhia region - 50-82%. Sown area under sunflower increases annually by 2-3%. The leaders in terms of cultivation of sunflower are Dnipropetrovsk, Kirovograd, Zaporozhye, and Nikolaev regions, whose share in the overall structure is from 7 to 10%. Trends in the production performance of sunflower have a number of differences at the national and regional level. Zaporizhzhya region is one of the leaders in the production of sunflower in Ukraine, and the share of the total harvest of sunflower in the region varies from 6–8%. However, economic indicators in the region are lower than the average in Ukraine by 7-10%.

Findings. Sunflower production has acquired territorial distribution throughout Ukraine and at present it can be clearly stated that there is no zonal concentration of sunflower production. A factor hindering the realization of existing potential and increasing economic efficiency is the extensive nature of the development of sunflower production. The expansion of the area under this culture in the Zaporizhzhya region is not observed, and productivity growth occurs at a slower pace than the average in Ukraine.

Key words: agricultural market, oilseeds, sunflower, gross yield, profitability, cost.

РЕГИОНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ПРОИЗВОДСТВА ПОДСОЛНЕЧНИКА

И.В. Чехова

Институт масличных культур Национальной академии аграрных наук Украины, Запорожье, Украина

Статья посвящена анализу основных производственных и экономических показателей производства подсолнечника. Выявлены тенденции и изменения производственных показателей подсолнечника в Запорожском регионе в условиях развития отечественного аграрного рынка. Показана доля производства подсолнечника в Запорожской области в общем объеме производства этой культуры в Украине.

Целью статьи является осуществить анализ и сопоставить производственные и экономические показатели производства подсолнечника в Украине и в Запорожской области.

Методы исследования - системного обобщения, абстрактно-логический, анализа и синтеза, наблюдения, сравнения, графический.

Результаты исследований. Производство подсолнечника имеет важное значение для стратегического развития экономики Украины в целом, и ее регионов в частности. Это подтверждается высоким уровнем рентабельности по Украине на уровне 40-80%, по Запорожской области – 50-82%. Площади посева под подсолнеником увеличиваются ежегодно на 2-3%. Лидерами по объемам выращивания подсолнечника являються Днепропетровская, Кировоградская, Запорожская, Николаевская области, доля которых в общей структуре составляет от 7 до 10%. Тенденции изменения производственных показателей подсолнечника имеют ряд отличий на национальном и региональном уровне. Запорожская область является одним из лидеров по производству подсолнечника в Украине, а доля валового сбора урожая подсолнечника в регионе варьируется в пределах 6-8 %. Однако экономические показатели в области ниже, чем в среднем по Украине на 7-10%.

© І.В. Чехова

Выводы. Производство подсолнечника приобрело территориальное распространение по всей Украине и в настоящее время можно четко утверждать об отсутствии зональной концентрации производства подсолнечника. Фактором, сдерживающим реализацию имеющегося потенциала и повышения экономической эффективности, является экстенсивный характер развития производства подсолнечника. Расширение площадей под этой культурой в Запорожской области не наблюдается, а рост производительности происходит более низкими темпами, чем в среднем по Украине.

Ключевые слова: аграрный рынок, масличная культура, подсолнечник, валовый сбор, рентабельность, себестоимость.

© І.В. Чехова